

RAAD VAN STATE, AFDELING BESTUURSRECHTSPRAAK

VIIe KAMER

A R R E S T

**nr. 224.836 van 26 september 2013
in de zaak A. 190.458/VII-37.289.**

In zake : 1. Jozef TOP-BAEKELANDT
 2. Hilde TOP
 3. Ann TOP
 bijgestaan en vertegenwoordigd door
 advocaat Marc Van Passel
 kantoor houdend te 2018 Antwerpen
 Mechelsesteenweg 64, bus 101
 bij wie woonplaats wordt gekozen

tegen :

 het VLAAMSE GEWEST, vertegenwoordigd door
 de Vlaamse regering
 bijgestaan en vertegenwoordigd door
 advocaat Bart Bronders
 kantoor houdend te 8400 Oostende
 Archimedesstraat 7
 bij wie woonplaats wordt gekozen

I. Voorwerp van het beroep

1. Het beroep, ingesteld op 24 november 2008, strekt tot de nietigverklaring van het besluit van de Vlaamse minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur van 24 september 2008 houdende uitspraak over het beroep ingesteld tegen de beslissing van de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (hierna : OVAM) van 31 augustus 2006, waarbij OVAM conform de bepalingen van artikel 21 van het decreet van 22 februari 1995 betreffende de bodemsanering (hierna : bodemsaneringsdecreet) een eindverklaring aflevert voor de bodemsaneringswerken aan de Boezingestraat 21 te Langemark-Poelkapelle.

II. Verloop van de rechtspleging

2. De verwerende partij heeft een memorie van antwoord ingediend en de verzoekende partijen hebben een memorie van wederantwoord ingediend.

Auditeur Rita Van Den Eeckhout heeft een verslag opgesteld.

De verzoekende partijen hebben een verzoek tot voortzetting van het geding en een laatste memorie ingediend.

De partijen zijn opgeroepen voor de terechtzitting, die heeft plaatsgevonden op 16 mei 2013.

Kamervoorzitter Luc Hellin heeft verslag uitgebracht.

Advocaat Bart De Becker, die loco advocaat Marc Van Passel verschijnt voor de verzoekende partijen, en advocaat Fauve Nowé, die loco advocaat Bart Bronders verschijnt voor de verwerende partij, zijn gehoord.

Auditeur Rita Van Den Eeckhout heeft een met dit arrest eensluidend advies gegeven.

Er is toepassing gemaakt van de bepalingen op het gebruik der talen, vervat in titel VI, hoofdstuk II, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

III. Feiten

3.1. Op het perceel, kadastraal gekend als Langemark-Poelkapelle, 1ste Afdeling, Sectie A, perceelnr. 1081S2, gelegen aan de Boezingestraat 21 te Langemark-Poelkapelle, wordt van 1940 tot 1992 een tankstation en garagewerkplaats uitgebaat.

De verzoekende partijen zijn de (mede-)eigenaars van naburige percelen.

3.2. In het kader van de overdracht van het perceel nr. 1081S2 wordt in 2003 een oriënterend bodemonderzoek uitgevoerd. Luidens het verslag van 5 mei 2003 is er op het perceel sprake van een historische bodemverontreiniging met minerale olie.

3.3. Op 14 november 2003 wijst de bevoegde Vlaamse minister het betrokken perceel aan als historisch verontreinigde grond waar bodemsanering moet plaatsvinden.

3.4. Het verslag van het beschrijvend bodemonderzoek van 8 oktober 2003 vermeldt volgende risico-evaluatie met betrekking tot de bodemverontreiniging met minerale olie en de grondwaterverontreiniging met minerale olie en BTEX :

"(...)

5.5.1 Risico voor de mens

Gezien de aanwezigheid van verharding nl. asfalt en betonvloer, is er geen rechtstreeks risico voor blootstelling. Indien de verharding wordt verwijderd dient het risico hergeëvalueerd te worden, zowel wat betreft inhalatie als opname via bodemdeeltjes. (...)

5.5.2 Risico voor dier, plant en ecosysteem

Gezien er overal verharding aanwezig is en de perceelsgrens niet wordt overschreden, is er geen sprake van een risico voor dier en plant. Gezien er geen overschrijding is van de perceelsgrens, vormt het geen risico voor het ecosysteem.

5.5.3 Risico voor verspreiding

Aangezien er een drijfslag is vastgesteld bij P2 (best) in 1998 en bij PB12 (best) in 2003, is er een reëel risico op verspreiding aanwezig. Tevens is er een riolering in de nabijheid. Er is aldus een verspreidingsrisico van de verontreiniging, zowel horizontaal als verticaal.

5.5.4 Globale risico-evaluatie/Urgentie

Gezien de aanwezigheid van een drijfslag t.h.v. P2 (best) en PB 12 (best), is er sprake van een verspreidingsrisico. Gezien de aanwezigheid van een betonvloer is er geen significant risico voor dier en plant. Gezien er geen overschrijding is van de perceelsgrens, vormt het geen risico voor het

ecosysteem. Gezien de ligging van een riolering t.h.v. de verontreiniging, kan het verspreidingsrisico en het inhalatierisico via deze weg en t.h.v. de onverharde zone t.h.v. P2 niet uitgesloten worden. Het project kan als middelmatig urgent worden beschouwd.

5.6 Algemene conclusie

Als toekomstig gebruik is een winkelruimte met parking gepland.

De zone met verontreiniging met Minerale Olie in de bodem t.h.v. het tankstation is gerelateerd aan het grondwater en gezien de verontreiniging een verspreidingsrisico vormt dient er een bodemsaneringsproject opgesteld te worden.

De zone met verontreiniging met Minerale Olie in de bodem t.h.v. de werkplaats is gerelateerd aan het grondwater en gezien de verontreiniging een verspreidingsrisico vormt dient er een bodemsaneringsproject opgesteld te worden".

3.5. Aanvullende onderzoeksverrichtingen dringen zich op. Het verslag van het beschrijvend bodemonderzoek van 12 december 2003 bevat volgende risico-evaluatie :

"(...)

5.6 Algemene conclusie perceel 1081S2

Zone 1: pompstation

De zone met verontreiniging met Minerale Olie / BTEX in de bodem en in het grondwater t.h.v. de verdeelpomp in het tankstation is gerelateerd aan het grondwater en gezien de verontreiniging, zowel actueel als potentieel, een verspreidingsrisico (drijfslag) vormt dient er een bodemsaneringsproject opgesteld te worden. Het kan als matig urgent beschouwd worden.

Zone 2: werkplaats

Voor de zone met verontreiniging met Minerale Olie / BTEX in de bodem en in het grondwater t.h.v. de werkplaats is gezien de aanwezigheid van verharding, zowel actueel als potentieel, geen ernstige aanwijzing voor een ernstige bedreiging. Er dient geen bodemsaneringsproject opgesteld te worden. (...)".

3.6. Op 15 januari 2004 verklaart OVAM het beschrijvend bodemonderzoek conform aan de bepalingen van het bodemsaneringsdecreet.

3.7. Op 3 februari 2004 wordt een bodemsaneringsproject opgesteld met als doel de verontreiniging met minerale olie en BTEX ter hoogte van zone 1 zowel in de bodem als in het grondwater te saneren.

Een gewijzigd bodemsaneringsproject, met hetzelfde doel, wordt opgesteld op 30 juni 2004.

Tegen dit bodemsaneringsproject wordt door de derde verzoekster bezwaar ingediend. Zij argumenteert onder meer dat als gevolg van reeds aan de gang zijnde slopingswerken op het terrein de verharding is opengebroken en graafwerken plaatsvinden, terwijl het bodemsaneringsproject nog niet conform werd verklaard. Bijgevolg zou hemelwater makkelijker kunnen infiltreren in de vrijgekomen bodem, waardoor een gewijzigde situatie is ontstaan met een groter risico voor verspreiding van de verontreiniging en waarbij zich de vraag stelt of het bodemsaneringsproject nog toepasbaar is, gelet op het gewijzigd verspreidings- en inhalatierisico tengevolge van het ongecontroleerd verwijderen van de verharding.

3.8. Op 28 september 2004 verklaart OVAM het bodemsaneringsproject conform aan de bepalingen van het bodemsaneringsdecreet.

OVAM stelt onder meer dat de uitgevoerde afbraakwerken geen deel uitmaken van het bodemsaneringsproject, maar wel van de geplande infrastructuurwerken en dat die afbraakwerken conform de daartoe afgeleverde stedenbouwkundige vergunning werden uitgevoerd.

3.9. Na de uitvoering van de saneringswerken stelt de bodemsaneringsdeskundige op 18 oktober 2005 een eindevaluatieverslag op. Met betrekking tot de grondwatersanering vermeldt dat verslag het volgende :

"Na het uitvoeren van de bodemsaneringswerken werden controlestalen genomen van het grondwater. Op basis van deze controlestalen werd besloten geen actieve grondwatersanering op te starten maar wel een monitoring van de kwaliteit van het grondwater. Na 6 maanden (april 2005) zijn er grondwaterstalen genomen van 6 peilputten in de gesaneerde zone, er is geen overschrijding vastgesteld. Na 1 jaar (oktober 2005) zijn er nogmaals controlestalen genomen en is er geen overschrijding vastgesteld. Gedurende 1 jaar werden aldus geen overschrijdingen vastgesteld van de 80%-waarde van

de BSN en werd een stabiele evenwichtstoestand bekomen.

Op basis hiervan kan besloten worden dat de saneringsdoelstelling eveneens behaald werd voor het grondwater".

3.10. Op 24 januari 2006 richt de derde verzoekster een klacht inzake wateroverlast aan OVAM, die een aantal opmerkingen bevat omtrent de uitgevoerde bodemsanering en waarin zij vraagt rekening te houden met de mogelijkheid dat de verontreiniging deels uitgesmeerd werd in plaats van gesaneerd en op die wijze naburige percelen heeft bereikt.

3.11. Naar aanleiding van die klacht wordt op het perceel nr. 1081S2 een controleonderzoek uitgevoerd dat resulteert in een verslag van 6 juni 2006.

3.12. Op grond van het eindevaluatieverslag en het verslag van het controleonderzoek levert OVAM op 31 augustus 2006 overeenkomstig artikel 21 van het bodemsaneringsdecreet een eindverklaring van de bodemsaneringswerken af. OVAM stelt vast dat door de uitgevoerde bodemsaneringswerken een betere bodemkwaliteit werd verwezenlijkt dan bepaald door de van toepassing zijnde bodemsaneringsnormen en dat bijgevolg geen verdere bodemsaneringswerken meer noodzakelijk zijn.

3.13. Bij schrijven van 28 november 2006 stellen de verzoekende partijen administratief beroep in tegen die eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM.

3.14. OVAM dient bij schrijven van 21 december 2006 een verweernota in.

3.15. Bij schrijven van 17 augustus 2007 vullen de verzoekende partijen hun beroepschrift aan, in reactie op de verweernota van OVAM.

3.16. De Adviescommissie Bodemsanering adviseert op 30 mei 2008 om het administratief beroep ongegrond te verklaren en de eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM te bevestigen.

3.17. Op 24 september 2008 verklaart de bevoegde Vlaamse minister het ingestelde beroep ongegrond en bevestigt zij de eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM van 31 augustus 2006.

Dit is het thans bestreden besluit, dat gemotiveerd is als volgt :

"(...)

Overwegende dat de aanspraken en bezwaren van de beroepers als volgt worden geëvalueerd;

Overwegende dat de beroepers vragen om gehoord te worden;

Overwegende dat op deze vraag niet moet worden ingegaan; dat terzake het standpunt wordt ingenomen van de Raad van State dat in administratieve beroepsprocedures de betrokkenen over geen andere waarborgen beschikken dan die welke de wetten, decreten en reglementen hun uitdrukkelijk verlenen (R.v.St., n.v. Heima, nr. 80.642, 3 juni 1999); dat het voldoende is dat de betrokkene de mogelijkheid heeft om zijn rechten te vrijwaren door zijn standpunt uiteen te zetten in een gemotiveerd beroepschrift of nota en via eventueel schriftelijk meegedeelde aanvullende gegevens (R.v.St., Celis, nr. 83.830, 2 december 1999; R.v.St., nv Prechamp, nr. 86.717, 6 april 2000);

Overwegende dat de beroepers ten eerste betogen dat de uitvoering van de bodemsaneringswerken sterk afwijkt van het goedgekeurde bodemsaneringsproject en in het voordeel van de saneringsplichtige; dat immers voor de verwijdering van de grondwaterverontreiniging in het bodemsaneringsproject was voorzien in een actieve grondwatersanering door verwijdering van drijflaag in open put via grondwaterzuiveringsinstallatie en sanering van de restverontreiniging door middel van een drain met pump en treat; dat tijdens de bodemsaneringswerken echter werd besloten om enkel nog aan monitoring van de grondwaterkwaliteit te doen; dat over de reden van die afwijking niets wordt vermeld;

(...)

Overwegende dat:

- op de grond ter hoogte van zone 1 (voormalig pompstation) een historische verontreiniging met minerale olie en BTEX in de bodem en het grondwater werd vastgesteld; dat er tevens een drijflaag werd waargenomen; dat de verontreiniging een ernstige bedreiging vormde, zodat een bodemsaneringsproject diende opgesteld te worden (pag. 27 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen en pag. 2 conformverklaring beschrijvend bodemonderzoek);
- ter hoogte van de zones 2 en 3 (voormalige werkplaats) eveneens een

historische verontreiniging met minerale olie in de bodem en het grondwater werd vastgesteld, die evenwel geen ernstige bedreiging vormde, zodat hiervoor geen bodemsaneringsproject diende opgesteld te worden (pag. 27 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen en pag. 2 conformverklaring beschrijvend bodemonderzoek);

- als saneringstechniek voor zone 1 werd gekozen voor het afgraven van de bodem tot de richtwaarden voor vrij hergebruik (ook t.h.v. de riolering) niet meer overschreden worden in de bodem, verwijdering van de drijfslag in open put en verdere afgraving tot de richtwaarde na grondwaterverlaging met pump en treat (pag. 46 gewijzigd bodemsaneringsproject);
- de eigenlijke sanering in zone 1 en de afgraving van de verontreinigde grond gebeurde in de loop van november 2004 (pag. 1 van het formulier tussentijdse rapportering bodemsaneringswerken en foto's in bijlage 6 bij het tussentijdse rapport van de bodemsanering);
- de voorziene hoeveelheid af te graven grond in het bodemsaneringsproject 900 m³ was (pag. 32 gewijzigd bodemsaneringsproject);
- de bodemsaneringsdeskundige stelde dat de raming op 900 m³ een worstcaseraming was (pag. 4 eindevaluatieverslag);
- de werkelijke hoeveelheid af te graven grond 395 m³ was (pag. 4 eindevaluatieverslag);
- er in totaal 400 m³ verontreinigde grond werd afgegraven; dat conform de richtlijnen regelmatig bodemstalen zijn genomen en telkens geanalyseerd en getoetst en indien noodzakelijk verder afgegraven (pag. 4 eindevaluatieverslag);

Overwegende dat:

- na de afgraving twee drains en een pompput werden geplaatst om eventuele restvervuiling en/of drijfslag te kunnen verwijderen, indien noodzakelijk (pag. 5 tussentijds rapport bodemsanering);
- na de afgraving controlestalen werden genomen van het grondwater in de gesaneerde zone (pag. 6 eindevaluatieverslag);
- deze controlestalen werden genomen op 19, 24 en 26 november 2004 (bijlage 3 'analyseresultaten' bij tussentijds rapport bodemsanering);
- uit geen van deze controlestalen een overschrijding bleek van 80% van de bodemsaneringsnormen (bijlage 3 'analyseresultaten' bij tussentijds rapport bodemsanering);
- aangezien er geen overschrijdingen waren van 80% van de bodemsaneringsnormen, de bodemsaneringsdeskundige stelde dat dan voorlopig geen opstart van een actieve grondwatersanering noodzakelijk was, maar enkel nazorg, bestaande uit een monitoring van de kwaliteit van het grondwater (bijlage 7 'afwijkingen bodemsaneringsproject en saneringsdoelstellingen' bij tussentijds rapport bodemsanering en pag. 6 eindevaluatieverslag);
- ook 6 maanden en 1 jaar (april en oktober 2005) na de afgraving controlestalen van het grondwater werden genomen (pag. 6 en 20-21

eindevaluatieverslag);

- ook bij deze controlestalen geen overschrijdingen van 80% van de bodemsaneringsnormen werden vastgesteld (pag. 6 en 20-21 eindevaluatieverslag);

Overwegende dat:

- de OVAM op eigen initiatief een controleonderzoek heeft laten uitvoeren op 6 juni 2006 naar aanleiding van het opstellen van het eindevaluatieverslag (pag. 2 verweernota);
- dit controleonderzoek werd uitgevoerd door de erkende bodemsaneringsdeskundige NV ENVIROSOIL (pag. 1 controleonderzoek);
- het grondwater zowel in de gesaneerde zone als in de niet-gesaneerde zone 2 en 3 werd onderzocht op minerale olie (pag. 4 en detailplan in bijlage 1 controleonderzoek);
- in geen van de grondwaterstalen een overschrijding van 80% van de bodemsaneringsnormen werd vastgesteld (pag. 6 en bijlage 3 controleonderzoek);

Overwegende dat:

- de bodemsanering tot doelstelling had het halen van de richtwaarde voor vrij hergebruik met uitzondering ter hoogte van de muur, waarbij de 80%-grens van de bodemsaneringsnorm voor het bestemmingstype III zowel voor het vaste deel van de aarde als voor het grondwater werd gehanteerd (pag. 43 gewijzigd bodemsaneringsproject);
- de bodemsaneringsdeskundige stelt dat de doelstelling, nl. het vrij gebruik van de bodem, bereikt is (pag. 23 eindevaluatieverslag)

Overwegende dat alleen zone 1 gesaneerd moest worden; dat deze sanering volgens de voorschriften is verlopen; dat tijdens de ontgraving controlestalen zijn genomen, die het lager dan verwachte ontgravingsvolume rechtvaardigen; dat na de afgraving voorzieningen werden getroffen om met de grondwateronttrekking te kunnen starten; dat 2 drains en een pompput geplaatst werden; dat na de ontgraving controlestalen werden genomen van het grondwater op 19 november 2004; dat op basis van deze resultaten werd beslist om geen actieve grondwatersanering uit te voeren, maar wel een monitoring van de grondwaterkwaliteit; dat het grondwater ook gecontroleerd werd op 23 en 26 november 2004, op 15 april 2005 en op 6 oktober 2005; dat bij geen enkele van de voornoemde controlestalen overschrijdingen werden vastgesteld van 80% van de bodemsaneringsnormen; dat bijgevolg het niet verder zetten van de grondwateronttrekking ter hoogte van de te saneren zone 1 gerechtvaardigd is; dat de OVAM bovendien een controleonderzoek heeft laten uitvoeren door een andere bodemsaneringsdeskundige; dat tijdens dit onderzoek zowel de gesaneerde zone als de niet-gesaneerde zone werd gecontroleerd; dat tijdens dit controleonderzoek ook nergens overschrijdingen van 80% van de bodemsaneringsnormen werden teruggevonden; dat de OVAM dan ook niet kennelijk onredelijk heeft geoordeeld dat de eindverklaring, die stelt dat geen verdere bodemsaneringswerken nodig zijn, kon afgeleverd worden;

Overwegende dat het eerste middel ongegrond is;

Overwegende dat de beroepers ten tweede betogen dat het bereiken van de

vooropgestelde doelstelling inzake grondwaterkwaliteit ter hoogte van de gesaneerde zone 1 niet enkel het gevolg kan zijn van de effectieve verwijdering van de grondwaterverontreiniging; dat dit ook het gevolg kan zijn van de verplaatsing/verspreiding van de verontreiniging via de grondwaterstroming ingevolge de gewijzigde infiltratie van hemelwater in die zone;

Overwegende dat de beroepers betogen dat immers lang voor dat de saneringswerken in november 2004 werden aangevat, de verhardingen op de grond werden weggenomen, met name al in augustus 2004; dat dit tot gevolg had dat in die periode van drie maanden hemelwater kon infiltreren in de vrijgekomen puinlaag en onderliggende zandlaag; dat bijgevolg het verspreidingsrisico voor de bodem- en grondwaterverontreiniging gewijzigd is, zoals ook de grondwaterstromingsrichting; dat dit zeker niet zonder belang is; dat immers in het gewijzigd bodemsaneringsproject melding wordt gemaakt van een verspreidingsrisico van de grondwaterverontreiniging via de drijflaag, min of meer in de richting van de grondwaterstroming; dat in dat bodemsaneringsproject ook wordt aangegeven dat door de aanwezige asfaltverharding ter hoogte van de te saneren zone geen infiltratie van hemelwater mogelijk is; dat tevens erop werd gewezen dat tijdens de bouwwerken wel infiltratie van hemelwater mogelijk is; dat ook letterlijk werd aangegeven dat door infiltratie de natuurlijke grondwaterstand sterk verstoord wordt; dat een hoge waterstand kan leiden tot waterproblemen voor de aanpalende percelen; dat infiltratie een risico vormt voor verspreiding van de verontreiniging die aanwezig is in de onverzadigde zone; dat de grond gelegen is in een grondwaterstromingsgevoelige zone, net zoals de omliggende percelen;

Overwegende dat de beroepers betogen dat de OVAM zelf ook geen zekerheid kan hebben dat het bereiken van de doelstellingen het gevolg is van het verwijderen van de verontreiniging; dat immers voor aanvang van de saneringswerken geen grondwaterstalen werden genomen die konden aantonen dat de grondwaterverontreiniging op dat moment nog aanwezig was; dat bovendien ook de grondwaterstanden en de -stroming bij de aanvang van de saneringswerken niet bekend waren, alsook niet tijdens de saneringswerken; dat het dus ook tot de mogelijkheden behoort dat de verontreiniging zich heeft verspreid naar de omliggende percelen; dat de kans zelfs reëel is dat de verontreiniging zich in de richting van het perceel van de beroepster ANN TOP heeft verspreid; dat dit perceel immers lager gelegen is dan de grond waar de verontreiniging ontstaan is; dat een verontreiniging met minerale olie werd vastgesteld in de gemene gracht langs haar woning; dat er geen enkele reden is om uit te sluiten dat er een verband bestaat tussen deze recentelijk vastgestelde olieverontreiniging in de open gracht en de olieverontreiniging op de site DEROO-DELANOTE;

(...)

Overwegende dat:

- ter hoogte van zone 1 (het voormalige pompstation) een historische verontreiniging met minerale olie en BTEX in de bodem en in het grondwater werd vastgesteld (pag. 35-36 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen);
- in het vaste deel van de aarde ter hoogte van zone 1 (boring 2) een

- concentratie van 16000 mg/kg ds minerale olie werd vastgesteld (pag. 35 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen);
- in het vaste deel van de aarde ter hoogte van zone 1 (B68PP) een concentratie van 5,54 mg/kg ds xyleen werd aangetroffen (pag. 35 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen);
 - ter hoogte van zone 1 in het grondwater een drijfslag werd gemeten bij PB2 en bij PB12 (pag. 35 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen);
 - in het grondwater ter hoogte van zone 1 een concentratie van 170000 µg/l minerale olie werd aangetroffen bij PB2 (pag. 35 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen);

Overwegende dat:

- het vaste deel van de aarde van 0 tot 5 meter diepte bestaat uit leemhoudend (fijn) zand en zandige leem, een laag die watervoerend is (pag. 9 oriënterend bodemonderzoek);
- het vaste deel van de aarde vanaf 5 m diep tot een diepte van 110 meter bestaat uit grijze klei, een laag die ondoorlatend is (pag. 9 oriënterend bodemonderzoek);
- onder de grond een riolering gelegen is (detailplan terrein met aanduiding van de riolering als bijlage bij het oriënterend bodemonderzoek);
- de grondwatertafel zich op een diepte van 1 à 2 meter bevindt (pag. 10 oriënterend bodemonderzoek);

Overwegende dat:

- de bodem verhard was met beton ter hoogte van zone 1, 2 en 3 op het moment van het opstellen van het oriënterend bodemonderzoek op 5 mei 2003, en dit sinds 1984 (pag. 20 en 24 oriënterend bodemonderzoek);
- het gebouw ter hoogte van zone 2 en 3 en de betonverharding over het ganse perceel werden verwijderd in augustus 2004 (pag. 5-6 en foto's in bijlage 19 beroepsschrift);
- de eigenlijke sanering in zone 1 en de afgraving van de verontreinigde grond gebeurde in de loop van november 2004 (pag. 1 van het formulier tussentijdse rapportering bodemsaneringswerken en foto's in bijlage 6 bij het tussentijdse rapport van de bodemsanering);

Overwegende dat:

- voor de aanvang van en tijdens de afgraving van het verontreinigd vaste deel van de aarde enkel bodemstalen werden genomen (pag. 17-19 eindevaluatieverslag);
- na de sanering van het vaste deel van de aarde ook grondwaterstalen werden genomen (pag. 20-21 eindevaluatieverslag);
- in de grondwaterstalen, genomen na de sanering, nergens overschrijdingen van 80% van de bodemsaneringsnormen werden vastgesteld (pag. 20 eindevaluatieverslag);

Overwegende dat de verontreinigde zones binnen het eigenlijke perceel lagen; dat de gebouwen en verhardingen wel degelijk werden af- en opengebroken vóór de uitvoering van de sanering/afgraving in zone 1; dat hierdoor tijdens die periode van 3 maanden infiltratie van hemelwater mogelijk was; dat het feit dat de grond 3 maanden braak/open lag toch geen verschil uitmaakt; dat het immers een zware grond betreft; dat gedurende een dergelijke geringe periode de verontreiniging niet kan verspreid zijn naar de omliggende percelen;

Overwegende dat trouwens niet met zekerheid geweten is wat de grondwaterstromingsrichting is, omdat deze moeilijk tot niet vast te stellen is; dat de beweging van het grondwater in een dunne eerder traag doorlatende watervoerende laag, zoals in casu vastgesteld, moeilijk te evalueren is; dat men wel een poging had kunnen doen om de waterstanden te volgen; dat het echter betwijfeld kan worden of dit resultaat had opgeleverd, vooral omdat er een riolering ligt die de grondwaterstanden beïnvloedt;

Overwegende dat de ontgraving van de verontreinigde grond er wel voor gezorgd kan hebben dat het grondwater tijdelijk in de richting van de put heeft gestroomd, waardoor de verontreiniging zich in die richting verplaatst kan hebben; dat de verontreiniging zich echter niet voorbij de perceelsgrenzen kan verspreid hebben; dat dit trouwens ook niet in de richting van de percelen van de beroepers is;

Overwegende dat de OVAM bijgevolg niet kennelijk onredelijk heeft geoordeeld dat de verontreiniging ter hoogte van de te saneren zone 1 zich niet heeft verspreid naar de omgeving, zoals beroepers beweren, maar effectief is gesaneerd;

Overwegende dat de wateroverlast die er is, kan afkomstig zijn van de bouwwerken of kan te maken hebben met een slechte ontwatering; dat dit evenwel niets te maken heeft met de sanering;

Overwegende dat het tweede middel ongegrond is;

Overwegende dat de beroepers ten derde betogen dat zij ook vragen hebben bij het gewijzigde verspreidingsrisico van de bodem- en grondwaterverontreiniging ter hoogte van de niet te saneren bronzones 2 en 3; dat het verspreidingsrisico ter hoogte van die zones moet herbekeken worden; dat het verspreidingsrisico immers gewijzigd is ten opzichte van de situatie ten tijde van het beschrijvend bodemonderzoek d.d. december 2003, door het afbreken van de gebouwen en het openbreken van de verhardingen ter hoogte van die zones waardoor hemelwater in de grond geïnfilteerd is; dat ter hoogte van bronzone 3 gedurende enkele maanden infiltratie van hemelwater is opgetreden en ter hoogte van bronzone 2 nog steeds in afwachting van de uitbreiding van de commerciële ruimte; dat dit ook een gewijzigde grondwaterstromingsrichting tot gevolg kan gehad hebben; dat ook nooit, ook niet tijdens het controleonderzoek, is nagegaan of de oorspronkelijke verontreiniging vastgesteld ter hoogte van zone 2 en 3, nog aanwezig was ter hoogte van die zones, of zich ook had verspreid tengevolge van de infiltratie van het hemelwater; dat immers geen enkele peilbuis in de kernzone van de eerder vastgestelde grondwaterverontreiniging werd geplaatst;

(...)

Overwegende dat:

- ter hoogte van de zones 2 en 3 (voormalige werkplaats) een historische verontreiniging met minerale olie in de bodem en het grondwater werd vastgesteld, die evenwel geen ernstige bedreiging vormde, zodat hiervoor geen bodemsaneringsproject diende opgesteld te worden (pag. 27 beschrijvend bodemonderzoek - aanvullende onderzoeksverrichtingen en pag. 2 conformverklaring beschrijvend bodemonderzoek);
- de OVAM in de eindverklaring besluit dat met betrekking tot de bodemverontreiniging dewelke het voorwerp vormt van voornoemd bodemsaneringsproject geen verdere bodemsaneringswerken meer noodzakelijk zijn (artikel 1 eindverklaring);

Overwegende dat:

- de bodem verhard was met beton ter hoogte van zone 1, 2 en 3 op het moment van het opstellen van het oriënterend bodemonderzoek op 5 mei 2003, en dit sinds 1984 (pag. 20 en 24 oriënterend bodemonderzoek);
- het gebouw ter hoogte van zone 2 en 3 en de betonverharding over het ganse perceel werden verwijderd in augustus 2004 (pag. 5-6 en foto's in bijlage 19 beroepsschrift);
- in het controleonderzoek dat in opdracht van de OVAM werd uitgevoerd, ook staalnames gebeurd zijn in de zone B, zijnde de zone waar in het beschrijvend bodemonderzoek een bodemverontreiniging werd vastgesteld waarvoor geen verdere maatregelen noodzakelijk waren; dat in deze zone 3 peilbuizen werden geplaatst, die werden geanalyseerd op minerale olie; dat in deze peilbuizen <50 µg/l minerale olie werd aangetroffen (pag. 4-6 en detailplan in bijlage 1 controleonderzoek en pag. 2 verweernota);

Overwegende dat de Adviescommissie Bodemsanering oordeelde dat dient opgemerkt te worden dat het eindevaluatieonderzoek en de door de OVAM afgeleverde eindverklaring enkel betrekking hebben op zone 1; dat enkel deze zone gesaneerd diende te worden, overeenkomstig het conform verklaarde bodemsaneringsproject; dat de beroepers tegen de eindverklaring in beginsel enkel bezwaren kunnen opwerpen met betrekking tot de te saneren zone 1, en niet met betrekking tot de zones 2 en 3;

Overwegende dat de Adviescommissie Bodemsanering oordeelde dat ook ter hoogte van de zones 2 en 3 de verhardingen werden opengebroken; dat hierdoor ook hemelwater in de grond kan geïnfilteerd zijn; dat het evenwel weinig waarschijnlijk is dat de verontreiniging zich daardoor zou hebben verplaatst naar de omliggende percelen; dat het hier immers een zware grond betreft; dat bovendien geen verontreiniging werd vastgesteld in de controlestalen die in opdracht van de OVAM ter hoogte van de niet-gesaneerde zone werden genomen;

Overwegende dat het derde middel ongegrond is".

IV. Ontvankelijkheid van het beroep

Exceptie nopens het belang van de verzoekende partijen

4. De verwerende partij werpt op dat de verzoekster geen blijk geven van het rechtens vereiste belang bij het voorliggende annulatieberoep.

Vooreerst merkt de verwerende partij op dat de percelen van de eerste en tweede verzoekende partij weliswaar buurpercelen zijn van het perceel nr. 1081S2, doch gelegen zijn ten noordwesten van dat perceel en derhalve niet grenzen aan zone 1 van dat perceel, waarop het bodemsaneringsproject betrekking had. Het perceel van de derde verzoekster zou niet grenzen aan het perceel nr. 1081S2, maar zou zijn gelegen op ruime afstand daarvan.

Daarnaast voert de verwerende partij aan dat de eventuele vernietiging van het bestreden besluit geen voordeel kan opleveren voor de verzoekende partijen, aangezien daaruit geenszins zou volgen dat de eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM manifest onredelijk zou zijn, terwijl precies de vernietiging van de eindverklaring van OVAM werd beoogd door de verzoekende partijen met het administratief beroep.

Voorts zet de verwerende partij uiteen dat de verzoekende partijen geenszins aantonen dat de verontreiniging met onder meer minerale olie, vastgesteld in de gracht palend aan het perceel van de derde verzoekster, noch de in maart 2005 op twee aangrenzende percelen ontstane wateroverlast, hun oorsprong zouden vinden in de verontreiniging of bodemsaneringswerken op het perceel nr. 1081S2.

Beoordeling

5. Een gebeurlijke vernietiging van het bestreden besluit zou er toe leiden dat de bevoegde minister een nieuwe beslissing moet nemen over het

administratief beroep dat de verzoekende partijen tegen de eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM hebben ingesteld.

Uit de kadastrale plannen gevoegd bij het verzoekschrift blijkt dat de percelen van de eerste en tweede verzoekende partij grenzen aan het perceel nr. 1081S2 waarop de bodemsanering betrekking heeft. Dit volstaat om hun belang bij het voorliggende vernietigingsberoep aan te tonen.

Hoewel het perceel van de derde verzoekster niet grenst aan het perceel nr. 1081S2, geeft ook zij blijk van het rechtens vereiste belang bij het onderhavige beroep, omdat uit voormelde plannen en de memorie van wederantwoord blijkt dat haar perceel nog voldoende in de nabijheid van de gesaneerde zone is gelegen (op minder dan 250 meter) om een belang aan te tonen. Uit haar uiteenzetting in haar memorie van wederantwoord omtrent het mogelijke verband tussen de verontreiniging met minerale olie, vastgesteld in 2008 in een gemene gracht grenzend aan het perceel van de derde verzoekster, en de werkzaamheden midden 2004 op het perceel nr. 1081S2, met name de verwijdering van verharding met bijkomende infiltratie van hemelwater en een groter verspreidingsrisico van verontreiniging tot gevolg, blijkt eveneens een afdoend belang.

De exceptie wordt verworpen.

V. Onderzoek van de middelen

A. Eerste middel

Standpunt van de partijen

6. In een eerste middel voeren de verzoekende partijen de schending aan van artikel 21, § 3, van het bodemsaneringsdecreet en van het zorgvuldigheids- en het motiveringsbeginsel.

Zij betogen dat in het bestreden besluit niet wordt geantwoord op pertinente argumenten uit hun beroepschrift en evenmin wordt gemotiveerd waarom daarop niet wordt geantwoord. Zij wijzen op de volgende onbeantwoorde beroepsargumenten :

- er is niet voldaan aan de voorwaarde opgenomen in het bodemsaneringsproject om voor de aanvang van de bodemsaneringswerken ter hoogte van de peilputten de concentratie minerale olie en BTEX na te gaan en een controle uit te voeren op de aanwezigheid van de drijflaag in zone 1;
- er is evenmin voldaan aan de voorwaarde opgenomen in het bodemsaneringsproject om na het verwijderen van de drijflaag de grond verder te ontgraven door het plaatsen van enkele verticale onttrekkingsfilters rondom de te ontgraven zone 1;
- er werden geen drains en geen pompput geplaatst rondom de te ontgraven zone 1; bijgevolg blijkt niet wat er uiteindelijk is gebeurd met de 400 m³ te saneren grondwater;
- in het bodemsaneringsproject wordt duidelijk gesteld dat door infiltratie de natuurlijke grondwaterstand sterk wordt verstoord, dat een hogere grondwaterstand kan leiden tot waterproblemen voor de aanpalende percelen en dat infiltratie een risico vormt voor de verspreiding van de verontreiniging;
- van de wateroverlast in de tuinen van de verzoekende partijen, die is ontstaan begin 2005, was nog geen sprake vóór de bodemsanerings- en bouwwerken op het perceel nr. 1081S2 en die wateroverlast is het gevolg van de gewijzigde waterhuishouding, te wijten aan infiltratie door het wegnemen van de verharding, aan de gewijzigde afvloeiing door ophoging en aan de onderbreking van de aanwezige riolering;
- gelet op het gewijzigde verspreidingsrisico van de verontreiniging in de zones 1, 2 en 3 als gevolg van de sloopwerken in mei en juni 2004, het uitbreken van alle beton- en asfaltverharding in juli en augustus 2004 en het graven van putten voor onder meer een loskade, afwatering en funderingen in augustus en september 2004, waren het beschrijvend bodemonderzoek en het bodemsaneringsproject niet meer van toepassing bij aanvang van de bodemsaneringswerken en dienden

zij voorafgaand aan die werken, onder meer naar aanleiding van het controlebezoek door OVAM op 16 september 2004, geactualiseerd te worden, hetgeen evenwel niet is gebeurd, en dit terwijl de bodemsaneringsdeskundige in haar nota "met aanvullende onderzoeksverrichtingen van het beschrijvend bodemonderzoek dd. 19 december 2003" aangaande zone 1 expliciet stelt dat "bij verwijdering van de verharding, ten gevolge van infiltratie een bijkomend verspreidingsrisico ontstaat gezien de aanwezigheid van een drijfslaag" en aangaande zone 2 en 3 dat "bij deels verwijderen en/of doorlatend maken van de verharding er een risico bestaat voor verdere verspreiding door percolatie met het regenwater. Indien de verharding doorlatend wordt gemaakt ter hoogte van de verontreinigde zones, dient het risico hergeëvalueerd te worden";

- ondanks de vaststelling op 16 september 2004 van de verwijderde bebouwing en verharding en van de uitgegraven putten op het terrein, werd het bodemsaneringsproject op 28 september 2004 goedgekeurd, zonder actualisatie van de bodemverontreiniging in zone 1, zodat geen enkel bewijs voorligt dat de verontreiniging in die zone nog dezelfde was als deze afgeperkt in het beschrijvend bodemonderzoek onder de omstandigheid van een volledig verhard terrein, en zonder actualisatie van de gewijzigde bodem- en grondwaterverontreiniging ter hoogte van zone 2 en 3, ondanks de gemiddelde grondwatersnelheid van 0,50 meter/dag of 91 meter/jaar zoals vermeld in het beschrijvend bodemonderzoek;
- naar aanleiding van wateroverlast in februari 2005 werd een drain geplaatst in maart-april 2005 langs de zones 2 en 3 met risico tot verspreiding van de verontreiniging;
- er werd pas twee jaar na de feiten een controleonderzoek uitgevoerd, waarbij geen controle gebeurde ter hoogte van zone 3 noch in de kern van zone 2, zodat niet blijkt of de oorspronkelijke verontreiniging in juni 2006 nog aanwezig was in die zones dan wel reeds verspreid was als gevolg van de gewijzigde waterhuishouding en extra drain, en waarbij geen controles in opdracht van OVAM werden uitgevoerd buiten de verontreinigde site, terwijl het terrein minstens een half jaar van verharding werd ontdaan en er sprake is van een grondwatersnelheid van 100 meter per half jaar;

- door te stellen dat bij het controleonderzoek nergens op het terrein overschrijdingen werden vastgesteld van 80 % van de bodemsaneringsnorm, toont OVAM precies aan dat de oorspronkelijk aanwezige verontreiniging in de niet te saneren zones 2 en 3 effectief werd verplaatst/uitgeleegd;
- op een aanpalend terrein werd enkel in het grondwater een olieverontreiniging vastgesteld, volgens de bodemsaneringsdeskundige het gevolg van onderstroming; blijkens het beschrijvend bodemonderzoek is er sprake van een gemiddelde grondwatersnelheid van 0,50 meter/dag en van een noordwestelijke grondwaterstroming.

De verzoekende partijen zetten ten slotte uiteen dat artikel 21, § 3, van het bodemsaneringsdecreet voldoende zekerheid vereist omtrent de sanering alvorens er een eindverklaring kan worden afgeleverd, terwijl uit hun beroepsargumenten alsook uit de motivering van het bestreden besluit zelf duidelijk blijkt dat twijfel bestaat omtrent het correcte verloop en de voltooiing van de sanering en dat bijgevolg verder onderzoek noodzakelijk is.

7. De verwerende partij antwoordt dat in het bestreden besluit op zeer uitvoerige wijze alle bezwaren en aanspraken van de beroepers worden weerlegd aan de hand van de feiten zoals deze blijken uit het beschrijvend bodemonderzoek, het bodemsaneringsproject, het eindevaluatieverslag van de bodemsanering en het controleonderzoek. Zij stelt dat het bestreden besluit op deugdelijke, pertinente en draagkrachtige motieven steunt waaruit rechtmatig kon worden besloten dat OVAM niet op manifest onredelijke wijze een eindverklaring van de bodemsaneringswerken heeft afgeleverd. Zij herneemt nagenoeg letterlijk de motivering van het bestreden besluit.

Bijkomend merkt zij op dat het bestreden besluit wel degelijk een afdoend antwoord bevat op de vermeende "onbeantwoorde" beroepsargumenten, zoals opgesomd in het verzoekschrift. Met betrekking tot de eerste drie van die argumenten, alsook het tiende argument, stelt de verwerende partij dat het bodemsaneringsproject nergens vereist dat vóór de aanvang van de

bodemsaneringswerken een concentratiemeting van de peilputten op minerale olie en BTEX diende te worden uitgevoerd, noch een specifieke controle op de aanwezigheid van een drijfslaag, doch wel dat de sanering diende te worden uitgevoerd in twee fasen, met name eerst de sanering van de bodem en vervolgens van het grondwater, waarbij, aldus de verwerende partij, de afwijking van het bodemsaneringsproject wat de grondwatersanering betreft in het bestreden besluit wordt verantwoord door te wijzen op het feit dat er na de ontgraving van de bodem in het grondwater geen enkele overschrijding van 80% van de bodemsaneringsnorm meer werd vastgesteld. Wat het vierde, vijfde, zesde, zevende en negende argument betreft, wijst de verwerende partij erop dat het antwoord op die argumenten vervat zit in de motivering op de pagina's 10 en 12 van het bestreden besluit. Met betrekking tot het zesde, achtste en negende argument merkt de verwerende partij op dat, zoals ook wordt gesteld in het bestreden besluit, bezwaren aangaande de zones 2 en 3 geen afbreuk kunnen doen aan de eindverklaring van de bodemsaneringswerken door OVAM, aangezien deze enkel zone 1 betreft, nu op grond van het beschrijvend bodemonderzoek enkel voor zone 1 een bodemsaneringsproject diende te worden opgesteld. Inzake het elfde argument wijst de verwerende partij erop dat het bedoelde terrein niet grenst aan het gesaneerde terrein, doch gelegen is op ruime afstand ervan, alwaar een drukkerij was gevestigd en zich een ondergrondse stookolietank bevindt en stelt zij dat de verontreiniging zich niet van op het gesaneerde terrein kan hebben verplaatst naar dat afgelegen terrein, hetgeen afdoende wordt gemotiveerd op pagina 10 van het bestreden besluit.

Ten slotte is de verwerende partij van oordeel dat, na volledige lezing van de betreffende passages in het bestreden besluit en gelet op het feit dat na de saneringswerken geen overschrijdingen meer werden vastgesteld van 80 % van de bodemsaneringsnorm, er geen twijfel over kan bestaan dat de sanering daadwerkelijk voltooid is en de verontreiniging zich niet voorbij de perceelsgrenzen heeft verspreid.

8. De verzoekende partijen repliceren dat zij in hun beroepschrift hebben aangevoerd dat uit de eindverklaring van OVAM niet valt af te leiden waar de drijflaag is die in 1998 en 2003 in zone 1 werd vastgesteld en die niet werd behandeld zoals voorzien in het bodemsaneringsproject (verwijderen door "skimming" in een open put), noch waar de 400 m³ verontreinigd grondwater is die volgens het bodemsaneringsproject door middel van "pump & treat" diende te worden gesaneerd, terwijl hierop niet wordt geantwoord in het bestreden besluit, noch wordt gemotiveerd waarom die verontreiniging er bij aanvang van de saneringswerken niet meer was en waarom aldus werd afgeweken van de saneringstechnieken waarin het bodemsaneringsproject voorzag. Het feit dat uiteindelijk in zone 1 geen drijflaag diende te worden weggenomen en geen grondwater moest worden opgepompt en gesaneerd, bewijst volgens de verzoekende partijen dat bij aanvang van de saneringswerken de situatie beschreven in het beschrijvend bodemonderzoek wel degelijk was gewijzigd, in die zin dat het mobiele deel van de verontreiniging zich had verplaatst. Zij merken op dat de bewering in het bestreden besluit dat zone 1 "zware grond" betreft die ongevoelig is voor infiltratie, "regelrecht" ingaat tegen het bodemsaneringsproject, waarin wordt gekozen voor de techniek van "skimming" in een open put voor het verwijderen van de drijflaag in zone 1, hetgeen wordt beschouwd als een geschikte techniek voor verwijdering van mobiele drijfslagen in zandige bodems, en waarin wordt gekozen voor de lozing van het gezuiverde grondwater in een riool en niet voor infiltratie in de bodem, uitdrukkelijk om de grondwaterstanden niet te verstoren en geen wateroverlast te veroorzaken. Ook uit het beschrijvend bodemonderzoek en het bestreden besluit zelf zou blijken dat in de zones 1, 2 en 3 de bodem tot vijf meter diepte bestaat uit een watervoerende zandige laag. Voorts wijzen de verzoekende partijen erop dat indien de verontreiniging zich richting ontgravingsput zou hebben verplaatst, zoals de verwerende partij beweert, dit ertoe zou hebben geleid dat die grondwaterverontreiniging uiteindelijk toch zou zijn opgepompt en gesaneerd, hetgeen echter niet is gebeurd. Zij halen nog de betreffende passages aan uit de "standaardprocedures" van OVAM inzake bodemsanering, waaruit zou blijken dat te dezen voorafgaand aan de saneringswerken de verontreinigingssituatie diende te worden geactualiseerd.

Vervolgens merken zij op dat begin 2008 in een open gemene gracht langs de woning van de derde verzoekster, gelegen in dezelfde grondwaterstromingsgevoelige zone en stroomafwaarts van het gesaneerde perceel, ook olie werd aangetroffen, dat na opruiming daarvan begin 2009 een nieuwe drijfslag met olie werd vastgesteld en dat een verband tussen de verontreiniging in die gracht en de gewijzigde saneringswijze op het perceel nr. 1081S2 tot dusver niet is uitgesloten. Daarnaast zetten zij uiteen dat begin 2006 een grondwaterverontreiniging met olie werd vastgesteld op 100 meter en stroomafwaarts van het perceel nr. 1081S2, dat volgens de bodemsaneringsdeskundige die verontreiniging geen verband houdt met de ondergrondse stookolietank en de drukkerijactiviteiten op dat derde perceel, dat in de thans voorliggende zaak OVAM een eindverklaring van de bodemsaneringswerken heeft afgeleverd op het ogenblik dat zij kennis kreeg van het beroepsschrift van de drukkerij, ingediend tegen de aanmaning tot bodemsanering van het derde perceel, waarin wordt verwezen naar de bodemsanering op het perceel nr. 1081S2 en dat OVAM aldus, in plaats van bijkomend onderzoek te voeren naar mogelijke verspreiding van verontreiniging van op het perceel nr. 1081S2, prompt een eindverklaring van de bodemsaneringswerken op dat perceel heeft afgeleverd.

Beoordeling

9. Artikel 21, § 3, van het bodemsaneringsdecreet bepaalt dat wanneer de bodemsaneringswerken zijn uitgevoerd er een indevaluatieonderzoek plaatsvindt door een erkend bodemsaneringsdeskundige, waarin de resultaten van de sanering worden vastgesteld. Op die basis levert OVAM een eindverklaring af waarin de resultaten van de bodemsaneringswerken worden vastgesteld en waarin wordt verwezen naar de doelstellingen vastgesteld in de artikelen 7 en 8 van het bodemsaneringsdecreet.

10. Te dezen steunt OVAM op het indevaluatieonderzoek en op een controleonderzoek om de volgende vaststellingen te doen :

- ter hoogte van zone 1 (voormalig pompstation) werd een ontgraving uitgevoerd; er werd 713,56 ton grond afgevoerd;
- ter hoogte van de gesaneerde zone zijn geen stalen genomen waarbij restverontreiniging kon worden vastgesteld; doch in een worstcasescenario wordt verondersteld dat er eventueel een verhoogde concentratie aanwezig kan zijn ter hoogte van constructies zoals riolering;
- het perceel blijft hoe dan ook opgenomen in het register van verontreinigde gronden omwille van de verontreiniging ter hoogte van zone 2 en 3;
- na het uitvoeren van de sanering van het vaste deel van de aarde werden controlestalen genomen van het grondwater; op basis hiervan werd besloten geen actieve grondwatersanering op te starten, maar wel een monitoring van de grondwaterkwaliteit; op basis hiervan wordt besloten dat de saneringsdoelstelling eveneens wordt behaald voor het grondwater.

OVAM besluit dat uit de resultaten van het eindevaluatieonderzoek blijkt dat de doelstellingen, zoals bepaald in de artikelen 7 en 8 van het bodemsaneringsdecreet, werden behaald, dat met betrekking tot de bodemverontreiniging die het voorwerp vormt van het bodemsaneringsproject een betere bodemkwaliteit werd verwezenlijkt dan bepaald door de van toepassing zijnde bodemsaneringsnormen en dat hierdoor geen verdere bodemsaneringswerken meer noodzakelijk zijn.

Dit zijn de redenen die OVAM hebben gebracht om een eindverklaring af te leveren, welke na beroep van de verzoekende partijen op grond van artikel 23 van het bodemsaneringsdecreet, door de minister wordt bevestigd.

11. Het bestreden besluit werd genomen na het instellen van een georganiseerd administratief beroep. Het volstaat hierbij dat de beslissing duidelijk en omstandig de redenen doet kennen die haar verantwoorden zodat de rechtzoekende op grond daarvan kan vernemen waarom zijn argumentatie niet werd aanvaard. Dit betekent niet dat op elk individueel argument van de

verzoekende partijen moet worden geantwoord. Evenmin vereist de formele motiveringsplicht dat "de motieven van de motieven" worden weergegeven.

Tevens beperkt het administratief beroep zich tot een marginale toetsing waarbij de Vlaamse regering in haar beslissing uitspraak doet over de manifeste onredelijkheid van de overwegingen en onderdelen van de bestreden beslissing. Ook de toetsingsbevoegdheid van de Raad van State is beperkt tot een marginale toetsing, waarbij hij niet in de beoordeling van de feiten zelf treedt zoals een administratieve overheid.

12. In dezen houden de argumenten van de verzoekende partijen in essentie verband met de afwijking van het bodemsaneringsproject en met de mogelijke verspreiding van de verontreiniging naar andere percelen, in het bijzonder gezien de eerdere verwijdering van de verharding, waardoor hemelwater kon infiltreren. Hun technische opmerkingen sluiten hierbij aan.

De redenen voor de afwijking van het oorspronkelijke bodemsaneringsproject worden in het bestreden besluit weergegeven in de bespreking van het "eerste middel". Uit de feiten uiteenzetting in het bestreden besluit blijkt vooreerst dat de gekozen saneringstechniek voor zone 1 bestond uit het "afgraven van de bodem tot de richtwaarden voor vrij hergebruik (ook t.h.v. de riolering) niet meer overschreden worden in de bodem, verwijdering van de drijfslaag in open put en verdere afgraving tot de richtwaarde na grondwaterverlaging met pump en treat (pag. 46 gewijzigd bodemsaneringsproject)". Verder haalt het bestreden besluit het eindevaluatieverslag van de bodemsaneringsdeskundige aan in verband met de worstcaseraming van 900 m³ af te graven grond en het regelmatig nemen van bodemstalen tijdens de afgravingen. Uit de feiten uiteenzetting blijkt voorts dat na de afgraving twee drains en een pompput werden geplaatst om eventuele restvervuiling en/of drijfslaag te kunnen verwijderen indien noodzakelijk en er wordt verwezen naar de genomen controlestalen die 80 % van de

bodemsaneringsnormen niet overschreden, ook niet na zes maanden en één jaar (tussentijds rapport bodemsanering en eindevaluatieverslag).

De afwijking van het oorspronkelijke bodemsaneringsproject wordt in essentie gemotiveerd doordat de doelstellingen van de bodemsanering in de te saneren zone 1 reeds konden worden bereikt zonder dat de oorspronkelijk geraamde hoeveelheid grond moest worden afgegraven, namelijk 395 m³ in plaats van 900 m³. Dit is gebleken uit controleonderzoeken en uit de waarden van de controlestalen. Zulks is eveneens het geval voor de grondwatersanering, die in een tweede fase werd uitgevoerd, en waar de verzoekende partijen het meeste vragen bij hebben : aangezien uit controlestalen bleek dat er geen overschrijdingen waren van 80 % van de bodemsaneringsnormen, werd besloten geen actieve grondwatersanering op te starten, maar enkel een monitoring van de waterkwaliteit. Als gevolg daarvan kon, volgens het bestreden besluit, een eindevaluatierapport worden opgesteld en de bodemsanering worden afgesloten.

De motivering omtrent de afwijking van het bodemsaneringsproject biedt een afdoende antwoord op de door de verzoekende partijen aangehaalde punten. Hun argumenten dat geen concentratiemeting ter hoogte van de peilputten werd uitgevoerd vóór de start van de bodemsaneringswerken, noch een controle gebeurde op de aanwezigheid van een drijfslag, dat er geen verticale onttrekkingsfilters werden geplaatst rondom de te ontgraven zone 1 en evenmin drains of een pompput werden geplaatst rondom die zone, werden immers geput uit het goedgekeurde bodemsaneringsproject waarvan echter werd afgeweken om de redenen aangehaald in het bestreden besluit.

Die opmerkingen moeten worden gezien in het licht van de bezorgdheid van de verzoekende partijen dat de verontreiniging zich zou kunnen hebben verspreid naar naburige percelen ten gevolge van infiltratie van hemelwater, risico waarvan ook in het bodemsaneringsproject gewag werd gemaakt. Het bestreden besluit antwoordt hierop dat de infiltratie van hemelwater tijdens de periode van drie maanden dat de grond open lag, de verontreiniging niet

kan hebben verspreid naar omliggende percelen, gelet op het feit dat het een zware grond betreft en het om een korte periode gaat. Daarbij komt, volgens de minister, dat niet met zekerheid is geweten wat de richting is van de grondwaterstroming, omdat dit moeilijk vast te stellen is, in het bijzonder bij een eerder traag waterdoorlatende laag. De minister geeft overigens aan dat een poging had kunnen worden ondernomen om de waterstanden te volgen, maar dat betwijfeld kan worden of dit resultaat zou hebben opgeleverd, vooral omdat er een riolering ligt die de grondwaterstanden beïnvloedt. Tevens wordt een link gelegd met de verplaatsing van het grondwater naar de put als gevolg van de verwijdering van de verontreinigde grond. Het bestreden besluit concludeert evenwel dat de verontreiniging zich niet voorbij de perceelsgrenzen kan hebben verspreid en dat dit ook niet in de richting van de percelen van de verzoekende partijen is. Het besluit dat OVAM "niet kennelijk onredelijk heeft geoordeeld dat de verontreiniging ter hoogte van de te saneren zone 1 zich niet heeft verspreid naar de omgeving, zoals beroepers beweren, maar effectief is gesaneerd". Op die wijze geeft het bestreden besluit een voldoende antwoord op de argumenten in verband met het afwijken van het oorspronkelijke bodemsaneringsproject en inzake de eventuele verspreiding van de drijfslag en het grondwater naar omliggende percelen. Het geeft eveneens een antwoord op de argumenten in verband met het openbreken van de verharding en het als gevolg van infiltratie gewijzigde risico van verspreiding van de verontreiniging waarbij werd verwezen naar het oorspronkelijke bodemsaneringsproject.

Voorts geeft het bestreden besluit ook een antwoord op de argumenten van de verzoekende partijen in verband met de wateroverlast op hun percelen. Het bestreden besluit stelt voorts dat aangezien de verharding in die zones werd opengebroken, ook daar hemelwater kan zijn geïnfiltreerd, maar dat het weinig waarschijnlijk is dat de verontreiniging zich daardoor zou hebben verplaatst naar omliggende percelen, aangezien het zware grond betreft. Het bestreden besluit stelt ook dat er geen verontreiniging is vastgesteld in de controlestalen die in opdracht van OVAM ter hoogte van de niet-gesaneerde zone werden genomen.

De verzoekende partijen voeren ten slotte aan dat er geen voldoende zekerheid is dat de sanering correct is verlopen en dat op een aantal vlakken nog te veel twijfel bestaat, zoals blijkt uit het antwoord in het bestreden besluit op het "tweede middel", in verband met de grondwaterstromingsrichting. Vooreerst blijkt uit de bespreking van het "tweede middel" in het bestreden besluit dat er voldoende zekerheid bestaat over het feit dat de verontreiniging zich niet buiten de perceelsgrenzen heeft verspreid. Voor het overige blijkt niet dat het bestreden besluit op kennelijk onredelijke wijze heeft geoordeeld dat de eindverklaring, die oordeelde dat de saneringsdoelstellingen werden bereikt en geen verdere bodemsaneringswerken moesten worden uitgevoerd, kon worden afgeleverd.

Het eerste middel is ongegrond.

B. Tweede middel

Standpunt van de partijen

13. In een tweede middel voeren de verzoekende partijen de schending aan van de hoorplicht.

Zij zetten uiteen dat zij herhaaldelijk hebben verzocht om te worden gehoord, maar dat hierop niet is ingegaan door de verwerende partij, luidens het bestreden besluit omdat in administratieve beroepsprocedures de betrokkenen over geen andere waarborgen beschikken dan die welke de wet hen uitdrukkelijk toekent. Nochtans, aldus de verzoekende partijen, geldt bij het stellen van bestuurshandelingen met individuele strekking, ook bij gebrek aan een normatieve regeling ter zake, de hoorplicht als algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. Zij merken in dat verband op dat de beslissing niet dringend was, dat zij bereikbaar waren, dat zij evenmin voordien zijn gehoord, noch door OVAM, noch door de Adviescommissie Bodemsanering, dat het te dezen geen vaststaande feiten

of een gebonden bevoegdheid betrof en dat voor de toepassing van de hoorplicht geen tekortkoming in hoofde van de bestuurde is vereist, maar slechts een negatieve invloed op diens situatie. Ten slotte wijzen zij erop dat op hun vragen om te worden gehoord telkens werd geantwoord dat zij, teneinde hun rechten te vrijwaren, hun standpunt konden uiteenzetten in een gemotiveerd beroepschrift en eventueel via aanvullende schriftelijke nota's, terwijl te dezen volgens hen echter onvoldoende aandacht werd besteed aan hun uitgebreide schriftelijke reactie van 17 augustus 2007 op de verweernota van OVAM.

14. De verwerende partij antwoordt dat te dezen werd voldaan aan de hoorplicht, aangezien de verzoekende partijen hun standpunt hebben kunnen uiteenzetten in hun beroepschrift, alsook in hun aanvullende nota in reactie op de verweernota van OVAM. Ook stelt de verwerende partij dat met de opmerkingen en bezwaren van de verzoekende partijen afdoende rekening werd gehouden.

15. De verzoekende partijen repliceren dat de derde verzoekster geen antwoord heeft gekregen op haar brief van 10 april 2007, waarin zij melding maakte van nieuwe graaf- en bouwwerken op de betrokken site op een ogenblik dat nog geen beslissing was genomen omtrent de betwiste eindverklaring. Ook stellen zij dat precies uit het vals beeld van de feiten dat door de verwerende partij wordt gehanteerd in de memorie van antwoord, in het bijzonder met betrekking tot de ondergrond, het doel van de bodemsanering, de inhoud van het bodemsaneringsproject, het verloop van de afbraak- en bodemsaneringswerken en het controleonderzoek, duidelijk blijkt dat onvoldoende rekening wordt gehouden met hun pertinente opmerkingen.

16. In hun laatste memorie zetten de verzoekende partijen uiteen dat hoewel de zitting van de Adviescommissie Bodemsanering reeds had plaatsgevonden in januari 2007, kort nadat OVAM haar verweernota had bezorgd aan de verwerende partij, die commissie haar verplicht advies pas heeft verleend op 30 mei 2008. Volgens de verzoekende partijen heeft de verwerende partij er echter alles aan gedaan om hun aanvullende nota van augustus 2007, waarin de

vele foutieve uitgangspunten en conclusies van de verweernota van OVAM werden weerlegd, niet te moeten voorleggen aan OVAM en aan voormelde commissie, waarvan het advies pas werd verwacht eind 2007, zodat allermindst de nodige aandacht werd besteed aan die aanvullende gegevens. De verzoekende partijen merken hierbij op dat het bestreden besluit nagenoeg identiek is aan het advies van die commissie. De verzoekende partijen argumenteren dat in dergelijk complex dossier het logisch zou zijn geweest hun aanvullende nota alsnog voor te leggen aan voornoemde adviescommissie, die dan samen met onafhankelijke deskundigen, op basis van de informatie omtrent het gewijzigd verspreidingsrisico van de verontreiniging als gevolg van de werkzaamheden op het terrein en de bijkomende infiltratie van hemelwater in de zandgrond, een hydrogeologische modellering zou hebben opgelegd in de eindverklaring en peilputten zou hebben geplaatst buiten het te saneren terrein om zo de grondwaterstroming en mogelijke verspreiding van de verontreiniging analytisch te bepalen. De verzoekende partijen menen dat door het miskennen van de hoorplicht het bestreden besluit op valse feiten en verkeerde conclusies steunt en analytisch bewijs ontbeert, waardoor momenteel niet kan worden uitgesloten dat de bouw- en saneringswerken op het betrokken terrein de verontreiniging, vastgesteld op omliggende percelen, (mede) veroorzaakt hebben. Ten slotte merken zij nog op dat het tijdsverloop tussen het indienen van het administratief beroep -28 november 2006- en de uitspraak erover -24 september 2008- van aard is om een bijzondere hoorplicht te doen ontstaan, los van enige uitdrukkelijke bepaling, in het bijzonder nu de verwerende partij er alles aan heeft gedaan om hun aanvullende nota niet te moeten voorleggen aan de Adviescommissie Bodemsanering.

Beoordeling

17. Uit geen enkele normatieve bepaling vloeit voort dat de verzoekende partijen moesten worden gehoord.

De hoorplicht, als algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, houdt in dat tegen niemand een ernstige maatregel kan worden genomen die steunt

op zijn persoonlijk gedrag en die van aard is om zijn belangen zwaar aan te tasten, zonder dat hem de gelegenheid wordt geboden om zijn standpunt op nuttige wijze te doen kennen. Het bestreden besluit werd echter niet genomen omwille van persoonlijke gedragingen of tekortkomingen van de verzoekende partijen en er worden hen geen laakbare gedragingen verweten. Het bestreden besluit stelt derhalve terecht dat het voldoende is dat de betrokkenen de mogelijkheid hebben om hun rechten te vrijwaren door hun standpunt uiteen te zetten in een gemotiveerd beroepschrift of nota en via schriftelijk meegedeelde aanvullende gegevens. De verzoekende partijen hebben door hun beroepschrift van 28 november 2006 en hun nota met aanvullende gegevens van 17 augustus 2007 op afdoende wijze de kans gekregen om hun zienswijze kenbaar te maken, terwijl de algemeenheid van de argumenten die zij aanhaalden niet van aard waren te doen vermoeden dat het effectief horen nodig was om die argumenten nader te begrijpen. Zij zetten ook niet uiteen waarom het noodzakelijk zou zijn geweest hen te horen, noch voor welke elementen hun schriftelijk verweer niet kon volstaan. Bij de beoordeling van het eerste middel is gebleken dat het bestreden besluit een afdoende antwoord bevat op de pertinente opmerkingen in hun beroepschrift en aanvullende nota. Het feit dat die nota niet zou zijn voorgelegd aan de Adviescommissie Bodemsanering, doet hieraan geen afbreuk. Zij tonen niet aan dat de verwerende partij niet over voldoende gegevens beschikte om met kennis van zaken te beslissen.

Het tweede middel is ongegrond.

C. Derde middel

Standpunt van de partijen

18. In hun derde middel voeren de verzoekende partijen de schending aan van artikel 150, § 2, van het decreet van 27 oktober 2006 betreffende de bodemsanering en de bodembescherming (hierna : bodemdecreet), van artikel 36, § 7, van het besluit van de Vlaamse regering van 5 maart 1996

houdende vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de bodemsanering (hierna : (oud) Vlarebo) en van de redelijke termijnvereiste.

Zij zetten hierbij uiteen dat overeenkomstig de voornoemde bepalingen de termijn om uitspraak te doen over het administratief beroep 90 dagen bedraagt, terwijl het bestreden besluit pas 22 maanden na het instellen van het administratief beroep is genomen, hetgeen evenzeer een miskenning van de redelijke termijnvereiste zou uitmaken. Volgens de verzoekende partijen is de termijn van 90 dagen, waarvoor niet uitdrukkelijk is voorzien in een sanctie in geval van overschrijding ervan, toch een vervaltermijn. Daar anders over oordelen, zou volgens hen betekenen dat de gesanctioneerde beslissingstermijn van OVAM in eerste aanleg zinledig zou zijn, aangezien de beslissingstermijn in beroep straffeloos zou kunnen worden overschreden. De verzoekende partijen merken op dat zij alle stukken reeds in 2006 aan de verwerende partij hebben bezorgd, dat louter omdat het advies van de Adviescommissie Bodemsanering pas eind 2007 werd verwacht, zij op 17 augustus 2007 nog een reactie op de verweernota van OVAM hebben verstuurd, dat in februari 2008 de derde verzoekster nog melding heeft gedaan van de olieverontreiniging in de gracht palend aan haar terrein en dat in het bestreden besluit nergens wordt gemotiveerd waarom de uiteindelijke beslissing steeds werd uitgesteld en zo laat werd genomen.

19. De verwerende partij antwoordt dat de verzoekende partijen geen belang hebben bij het middel. Zij zet uiteen dat niet blijkt hoe de verzoekende partijen zouden zijn benadeeld door de overschrijding van de beslissingstermijn, aangezien de verwerende partij slechts op marginale wijze kon oordelen of de door OVAM afgeleverde eindverklaring van de bodemsaneringswerken niet manifest onredelijk is. Zij stelt ook dat de eventuele vernietiging van het bestreden besluit wegens overschrijding van de beslissingstermijn de verzoekende partijen geen enkel voordeel kan opleveren, nu daaruit niet zou volgen dat de eindverklaring door OVAM manifest onredelijk zou zijn en zou moeten worden vernietigd, hetgeen precies wordt beoogd met het administratief beroep.

In ondergeschikte orde voert de verwerende partij aan dat artikel 36, § 7, van (oud) Vlarebo niet kan zijn geschonden door het bestreden besluit, aangezien die bepaling slechts betrekking heeft op het beroep ingesteld tegen de conformverklaring van een bodemsaneringsproject, en dus niet op het beroep ingeleid tegen de eindverklaring van bodemsaneringswerken, dat wordt geregeld door artikel 37 van (oud) Vlarebo.

Daarnaast stelt zij dat evenmin artikel 150, § 2, van het bodemdecreet is geschonden door het bestreden besluit, omdat die bepaling slechts betrekking heeft op het beroep ingesteld tegen "de conformverklaring van het bodemsaneringsproject, het beperkt bodemsaneringsproject of het risicobeheersplan, of tegen de vaststelling van de voorwaarden en de termijn voor de uitvoering van de bodemsaneringswerken of de risicobeheersmaatregelen in het conformiteitsattest van het bodemsaneringsproject, beperkt bodemsaneringsproject of risicobeheersplan", en dus niet op het beroep ingeleid tegen de eindverklaring van bodemsaneringswerken, dat wordt geregeld door de artikelen 153 tot en met 155 van het bodemdecreet. Zij merkt ook op dat er geen reden is om aan te nemen dat artikel 150, § 2, van het bodemdecreet retroactief moet worden toegepast op administratieve beroepen die reeds waren ingeleid vóór de inwerkingtreding van het bodemdecreet.

Voorts betoogt de verwerende partij dat het bestreden besluit wel degelijk binnen een redelijke termijn is genomen. In dat verband zet zij uiteen dat het een complex dossier betreft, waarin op 28 november 2006 administratief beroep is ingesteld, dat het beroepschrift werd vervolledigd op 12 december 2006, dat door OVAM een verweernota werd opgemaakt op 21 december 2006, dat de Adviescommissie Bodemsanering op 24 januari 2007 heeft beraadslaagd, dat de derde verzoekster aanvullende gegevens heeft verstrekt op 10 april 2007, dat de verweernota van OVAM uitvoerig werd beantwoord op 17 augustus 2007 en dat de derde verzoekster nogmaals bijkomende informatie heeft verstrekt op 17 februari 2008 aangaande een olieverontreiniging in de gracht langsheen haar woning waaromtrent de milieupolitie een onderzoek had aangevat. Rekening houdend met

de omvang van het dossier, de betrokken belangen, het feit dat de behandeling van het dossier niet dringend was en de diverse interventies van de verzoekende partijen zelf, is de verwerende partij van oordeel dat zij geenszins onnodig heeft getalmd bij de behandeling van het beroep, zodat de redelijke termijnvereiste niet werd geschonden.

20. De verzoekende partijen repliceren dat zij wel degelijk belang hebben bij het middel. Zij zetten uiteen dat hoe vlugger een beslissing zou zijn genomen, hoe vlugger de verontreinigingssituatie op het betrokken perceel, die was gewijzigd als gevolg van de sloop- en graafwerken in juli tot oktober 2004 en de daaruit volgende bijkomende infiltratie van hemelwater, zou zijn geactualiseerd en opnieuw afgeperkt en hoe geringer de kans op verspreiding van de verontreiniging naar de omliggende percelen van de verzoekende partijen of hoe eerder het perceel nr. 1081S2 zou kunnen worden uitgesloten als potentiële verontreinigingsbron van de omliggende percelen, hetgeen thans nog steeds niet het geval is. Zij stellen ook dat de eventuele vernietiging van het bestreden besluit wegens de overschrijding van de redelijke termijn hen wel degelijk een voordeel oplevert, aangezien in dat geval de verwerende partij opnieuw uitspraak moet doen over het administratief beroep ingesteld tegen de eindverklaring van de bodemsaneringswerken.

Voorts voeren zij aan dat de termijn van 90 dagen, waarvan sprake in het verzoekschrift, de termijn is die bedoeld is in artikel 37, § 7, van (oud) Vlarebo en dat de vermelding van artikel 36, § 7, louter een tikfout betreft. Ook duiden zij erop dat artikel 155 van het bodemdecreet, dat de procedure regelt voor administratieve beroepen initieel ingesteld in toepassing van artikel 23 van het bodemsaneringsdecreet, inzake de behandelingstermijn verwijst naar artikel 150, § 2, van het bodemdecreet.

Vervolgens betogen zij dat ondanks de lange behandelingsduur van het dossier, geen zorgvuldig onderzoek is gebeurd met degelijke feitenvergaring, zoals zou blijken uit het eerste en tweede middel.

Wat het advies van de Adviescommissie Bodemsanering betreft, zetten zij uiteen dat in artikel 37, § 6, van (oud) Vlarebo is voorzien in een adviestermijn van 45 dagen, terwijl deze in praktijk 480 dagen bedroeg, dat de verwerende partij aanvankelijk had gemeld dat een advies gewoonlijk twee tot drie maanden op zich laat wachten na de zitting van de commissie, dat op 7 juni 2007, op een ogenblik dat nog geen sprake was van een aanvullende nota door de verzoekende partijen, de verwerende partij heeft gemeld dat het advies "voor het einde van het jaar" zou zijn afgewerkt, dat aldus het advies pas een jaar na de zitting van de commissie van 24 januari 2007 zou zijn afgewerkt, hetgeen niet als een redelijke termijn kan worden beschouwd, dat op 4 februari 2008 de verwerende partij heeft gemeld dat eind mei 2008 een advies voorhanden zou zijn, eventueel na nog een bijkomende commissievergadering, en dat uiteindelijk op 30 mei 2008 het advies werd verleend, anderhalf jaar na de zitting van de commissie, zonder dat de aanvullende nota van de verzoekende partijen in reactie op de verweernota van OVAM aan de commissie werd voorgelegd en zonder bijkomende zitting van de commissie. Gelet op het feit dat het bestreden besluit nagenoeg identiek is aan het advies van de commissie van januari 2007, is het volgens de verzoekende partijen daarenboven manifest onredelijk om te stellen dat hun diverse interventies de behandelingstermijn van het beroep hebben doen toenemen teneinde aanpassingen te kunnen maken aan het advies van januari 2007.

21. In hun laatste memorie laten de verzoekende partijen nog gelden dat indien de overschrijding van de redelijke termijn louter zou leiden tot bevoegdheidsverlies, de verwerende partij zich de moeite zou hebben bespaard om alsnog een beslissing te nemen. Zij stellen vast dat de verwerende partij er met andere woorden belang bij had om alsnog een beslissing te nemen, maar dan wel ná 1 juni 2008, meer bepaald na de afschaffing van de Adviescommissie Bodemsanering, hetgeen in het nadeel was van de verzoekende partijen, aangezien de verwerende partij niet langer verplicht was om hun goed onderbouwde aanvullende nota in repliek op de verweernota van OVAM voor te leggen aan onafhankelijke deskundigen.

Beoordeling

22. Te dezen diende de minister uitspraak te doen over het afleveren van een eindverklaring door OVAM. Onder het bodemsaneringsdecreet vond dergelijk administratief beroep zijn rechtsgrond in artikel 23, § 1, van dat decreet en werd de beroepstermijn verder geregeld in artikel 37, § 7, eerste lid, van (oud) Vlarebo, dat bepaalde dat de Vlaamse regering bij gemotiveerde beslissing uitspraak doet binnen een termijn van 90 dagen na ontvangst van het beroep. De verzoekende partijen verwijzen dus ten onrechte naar artikel 36, § 7, van (oud) Vlarebo, aangezien dit artikel betrekking had op administratieve beroepen op grond van artikel 18 van het bodemsaneringsdecreet.

23. Wat de vermeende schending van artikel 150, § 2, van het bodemdecreet betreft, wordt opgemerkt dat dit artikel betrekking heeft op beroepen in verband met de conformverklaring en conformiteitsattesten van bodemsaneringsprojecten, beperkte bodemsaneringsprojecten en risicobeheersplannen. De bepaling die administratieve beroepen zoals in de voorliggende zaak regelt, is artikel 153 van het bodemdecreet. De verzoekende partijen verwijzen evenwel in fine van het middel ook naar artikel 155, § 2, van het bodemdecreet. Via deze bepaling wordt ook voor administratieve beroepen tegen een eindverklaring een termijn bepaald waarbinnen het beroep door de overheid dient te zijn behandeld.

Ten tijde van het bestreden besluit luidde artikel 155, § 2, van het bodemdecreet als volgt : "De bepalingen van artikelen 149, 150, §2, en 152 zijn van overeenkomstige toepassing". Bijgevolg gold ook voor die beroepen een uiterste behandelingstermijn van 90 dagen na de verzendingsdatum van de kennisgeving van het ontvankelijk beroep. Aan het overschrijden van die termijn van 90 dagen was echter zowel in het bodemdecreet als in het bodemsaneringsdecreet geen sanctie noch enig ander gevolg verbonden. Het betreft derhalve een loutere termijn van orde die niet kan leiden tot nietigheid of verlies van bevoegdheid.

24. Het niet respecteren van een redelijke termijn heeft in beginsel bevoegdheidsverlies tot gevolg voor de beslissingnemende overheid. Dit brengt ook met zich mee dat de beslissing, die werd genomen in eerste aanleg, definitief wordt. In dezen zou de eindverklaring door OVAM definitief worden, terwijl deze voor de verzoekende partijen negatief was en zij precies administratief beroep hebben ingesteld om die beslissing uit het rechtsverkeer te doen verdwijnen. De eventuele vernietiging van het bestreden besluit wegens de overschrijding van de redelijke termijn kan dan ook geen voordeel opleveren voor de verzoekende partijen.

Het derde middel wordt verworpen.

BESLISSING

1. De Raad van State verwerpt het beroep.

2. De verzoekende partijen worden verwezen in de kosten van het beroep tot nietigverklaring, begroot op 525 euro, elk voor een derde.

Dit arrest is uitgesproken te Brussel, in openbare terechtzitting van zesentwintig september tweeduizend dertien, door de Raad van State, VIIe kamer, samengesteld uit:

Luc Hellin,	kamervoorzitter,
Eric Brewaeys,	staatsraad,
Peter Sourbron,	staatsraad,
bijgestaan door	
Elisabeth Impens,	griffier.

De griffier

De voorzitter

Elisabeth Impens

Luc Hellin